

bode? Vse meri na to, da se novega dela le poprimimo z dobro zavestjo, da s tem pripomoremo veliko k splošnemu napredku!

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

Zleg str. 57, ko bi tudi res bilo kje v navadi, je vendar le v prejšnjih časih ljudstvu v javnih govorih nepremišljeno posiljeno slovo; ker si starega pridevnika niso znali razkladati, menili so, da je zlega v Očenašu samostavnik (vid. Jezičn. II, 13); beljuga v ruskem, kakor se mi zdi, tudi Hausen. — Bolje orěšk nam. orěšk str. 60; zvonec po korošk. planinah Kuhglocke, zvonček Glöckchen; Glockenthurm (cf. str. 70 zvonik) tudi zvonica; česko na novo skovano neznabog str. 70 mi ni všeč, Bog ima biti prednji zlog, toraj Boganeved (Heide, der Gott nicht kennt). Pot rabijo tedaj Dolenci in vsi Korošci v mošk. spolu, nikoli pa se ne sliši na Koroškem v srednjem. Stsl. čužij str. 79 se pač bolj vjema s tuj kot s ptuj, lat. peregrinus, peregrinor, od tod pelegrin, nem. Pilgram (cf. Jezičn. II, 6). Po Kor. hlapcev, eva, evo za hlapčev str. 81; namesti slovanskega gorek bitter pravijo v Zili jerek, gorek v pomenu warm je po Korošk. malo v navadi. Znamnje str. 81 preterdo, toraj znamenje; za dol. medenka str. 82 pravijo v Zili medenca messingene Stecknadel, Sperrnadel; zbirčen str. 84 nem. kor. kläublerisch v. kläubeln. Začernel str. 89 je toraj tudi roth, kakor v Zili černjel. (Poreden str. 89 vid. Jezičn. II, 22; tisuč str. 92 vid. I, 35; hejnati str. 119. vid. III, 16.)

Zakaj ne bi se pisale stare še jako navadne oblike pravičnejši, potrebnejši, starejši, slabejši (str. 90) itd.; nepotrebno je po tem takem ondi povedano pravilo. Ko bi ta oblika ne bila vterjena v starodavnosti, bi jo smeli pustiti; sedaj pa ne. Drugače je hud in mlad, na tanko po pravilu. Čveterina str. 97 Viergespann, na spodnjem Koroškem imajo glagol čveteriti vierspännig arbeiten p. ackern; za polovina - ica je po srednjem Koroškem slišati tudi pólmæc, po pólmæc; namesti marsikteri imamo najsikteri, za marsikak najsikak; kazavni zaimek s se je po spodnjem Koroškem ohranil še v do se dobe, do seh dob; ni-li temu prištevati tudi sedaj? Tudi na spodnjem Koroškem se sliši pogostoma: smo vzdignuli, zvernuli, vtek-nuli str. 109 itd.; rezati str. 111 na Korošk. mit den Zähnen blöcken: kako je na me zarežal; auseinander stehen, gähnen, gespalten seyn. Stare oblike učiste, rečeste, dobiste str. 136 itd. so tudi po gornj.

Koroškem v navadi, pa le v sedanjiku. Predpretekli železnik str. 137 so koroški Sloveni razun Teržacanov pa Ziljanov pogubili že vsi. V Zili se glasi v edn.: bés_{am}, bés₂, bē, dvoj.: bés_{va}, bē_{sta}, množ.: bēs_{ma}, bē_{ste}, bē_{so}. Vodnik je svetoval duhovnom, naj se ga po-primejo in naj ga razširjajo. Ne bom se sprega po svoje: néb_{am} neb₂š nébe, néb_{ava} neb₂ta, néb_{ma} neb₂te néb_{jo}. Morebiti je tu bim nam. budu. Pravi glagolni deležnik (Transgressiv) pretekl. časa na š₂ str. 138 je še slediti po Koroškem; pred malo dnevi še le sem slišal gornjo Korošo: p₂erpognúvš.

Členek raz str. 143 sam za se t. j. von oben herab: raz glavo, mizo, steno vzeti, raz streho pasti, raz goro priti itd. Zavoljo, zavolj, tudi korošk. zadel₂, zadel, rusk. dlä (dlja). Ni li vzrok iz nem. Ursache po pismenni prestavi? Urak po Kor. incantatio, med ljudstvom navadno „das Vermeinte“, iz u in reči: lep junec, úrak ne bodi mu! Lepa krava, úrak ne bodi jej! (cf. stsl. vúzrokü causa; urokü sententia, supplicatio etc., nsl. ureči fascinare, urok incantatio, uroki das beschreiben, ima uroke, vuročiti vurčiti, urokljiv leicht zu beschreiben Mikl.) Primščina str. 150 je kor. die Ehrung (auf eine Hube, Keusche mit einem bestimmten Gelderlag an die Grundherrschaft), prijeti (die Realität bei der Herrschaft verehren cf. arrha, arenda etc.). Prataka Kalender ni znana na Koroškem, menda iz tal. pratica (practica); kalend₂r je širjega obsega in ima že več državljanskih pravic! K doslé str. 156 tudi pošle (stsl. posle) verh potle; zjutra, zgoda itd. str. 160 so sploh navadne.

Prislov ima v sodnji stopnji e, eje, ejše, še: teže, topleje, toplejše, lepše, pridevnik pa a, ej₂, ejš₂, š₂: teži, topleji, toplejši, lepši. To naj bi se str. 162 popravilo in pristavek „Unterkrainisch, Oberkrainisch“ naj se zбриše. Če smem v mošk. in srednj. sp. str. 195 reči: lepš₂ga, lepš₂mu, zakaj ne bi smel v žensk. reči: lepše, lepšej? K pol str. 197 naj se oméni tudi spodnj. kor. spólu (spóvu) immer, fortwährend, čes. spolū zusammen, miteinander. Če Notranjci v srednj. tož. še rabijo je str. 200, se vjemajo s Korošci v tém, da se lepo ognejo gorenski dvomljivosti. Korošci pravijo: tele, vidiš j₂ ali jo, pa nikoli ga. Tako je množ. tož. nje, je še popolnoma v navadi nam. novejših (modernisirenden, russissirenden) njih, jih p. Ste je vidili? kam ste je djali? ste je drago kupili? Kranjci naj si prizadevajo pripraviti ta toživnik zopet v pisavo. Da je naju, vaju, nju, ju, str. 201 rodivnik, naji, vaji, nji, ji pa toživnik, opomba ta se mi vidi prav dobra. Da Kranjci v obeh spolih rabijo ta str. 202, to je pomanjkljivo; bolje razločujejo Štajarci t₂, ta, to, in s pristavljenim to: toti, tota, toto, kakor Kranjci z le: tale, leta, leto. Verh tega pravijo Korošci te, ta, to. Oblikí te

se ni čuditi, sej tudi Latinec piše mošk. iste, ille, ipse. Na spodnj. Kor. skor sploh kir* str. 204 n. kateri; iz dolenskega ki, ka, ko se izhaja hrov. koji, koja, koje; čegā, okrajšano čā je povsod po Korošk. v navadi, pa nikoli namesti koga. Tudi tu pravijo: od koga si dobil? čegā je le wessen, in iz tega je Kranjec stvaril svoj čigav. Nam. hočem se govori po gornj. Kor. še čō str. 206, kakor ne mo nam. ne morem. Zakaj ne bi se pisalo jedō, rečejo str. 207, vso njivo, po glasu in priliki. Sploh bo minulo nekaj časa, dokler bomo prav pisali e pa e, o pa o. Za nas Korošce rabite Kranjci e in o prepogosto ondi, kjer imamo mi e in o, in prav velikrat se vjema z nami staroslovenščina. Le čas bode vbral nam tu spet soglasje.

Po tej slovnici je storjen velik korak k izboljšanju našega narečja, in iz Notranjskega in Dolenskega je marsikaj pomanjkljivega, pozabljenega in zanemarjenega se doveršilo in oponovilo, kar nam obéta veselo prihodnost, in kateri se jezika še le uči, pa tudi jezikoslovec, bo rad v roke vzel to naj novejšo delo.

Da mora biti na Dolenskem in Notranjskem dosti velik jezikov zaklad, se mi je dozdevalo, in iz vzrokov, ki sem jih že povedal, sem bil vedno te misli, da se je tudi skladnja mogla ondod ohraniti bolj čista. Tu ob Dravi smo v obeh ozirih že mnogo pogubili, ter smo iz lahko razvidnih vzrokov v veliki nevarnosti pri sedanjih razmerah še več pogubiti. Nova učilnica v Ljubljani daje naj vgodniši priliko, pobrati vse kar koli živi še jezika po vsej deželi, ker si Štajarci tudi prizadevajo storiti, kar le morejo. Jako želim i jaz po svoje pomagati dobri reči, ali — čez 14 let že služim za duhovnega pastirja med Nemci, in to je, kar me tlači, kar me je v potrebnem znanji pomeknilo nazaj ne pa naprej; nekteri pa, ki živijo sredi med (slovenskim) ljudstvom, ne storijo nič, in kakor je že Nedožer opomnil od svojih Slovakov, „gloriosum sibi ducunt, si nullos in sua bibliotheca slavicos libros habeant!“

Perva in naj potrebnjša reč je slov. časnik, ki ga Ljubljančani mislite dajati na svetlo, da se prime izboljšani čerkopis in po času ljudstvo pripravlja, da se bode moglo vdeleževati koristnih ved, ki se po njem imajo razširjevati.

Ko bi jaz mogel pa utegniti, bi v jezikoslovnem oziru preiskati hotel kranjsko-koroške planine. Zaverhom n. pr. Kaplji itd. bi se dobilo še prav mnogo, česar si nismo svesti, ker tod so se ohranili ljudje v besedi in nraih prvotniši, kakor pred planinarji. Sploh je, kar tiče čistote, v besedi pastir, kmet in górník (vinogradnik) pred Slovenom tergovcem, kakor tudi gorjanec pred poljancem in notranjec pred mejašem s tujimi jeziki.